

Mänskliga rättigheter i FN

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Innehåll

- I. Förenta nationerna
- II. Människorättssystemets kärna:
"International Bill of Human Rights"
- III. FN:s "tematiska" konventioner om mänskliga rättigheter
- IV. Icke-bindande människorättsdokument
- V. Övervakningen av verkställandet av människorättskonventioner inom FN
- VI. FN:s råd för mänskliga rättigheter
- VII. FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter
- VIII. FN och det civila samhället

The United Nations emblem, featuring a world map with latitude and longitude lines, surrounded by a laurel wreath, is embossed on a textured, brown surface. A semi-transparent dark blue horizontal band is positioned across the middle of the image, serving as a background for the text.

DEL I.

Förenta nationerna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKÖRÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Förenta nationerna

- Grundades 1945
- 193 medlemsländer
- Finland blev medlem 1955

De centrala organen: generalförsamlingen, säkerhetsrådet,

- ekonomiska och sociala rådet (ECOSOC), internationella domstolen, sekretariatet samt FN:s underorganisationer, fonder och program
- Inom ramen för FN har det ingåtts hundratals konventioner, varav de centrala människorättskonventionerna endast utgör en bråkdel
- Globalt system
 - ▶ konventionerna har en stor global inverkan

FN-stadgan

- Organisationens stiftelseurkund
- Fastställer huvudprinciperna för internationella förhållanden samt organisationens strukturer, principer och mål
- FN:s tre pelare baserar sig på FN-stadgan (artikel 1)
 1. Fred och säkerhet
 2. Utveckling
 3. Mänskliga rättigheter
- De mänskliga rättigheterna är alltså en av grundprinciperna för FN:s verksamhet
- Pelarna står i samband med varandra och är beroende av varandra

FN-handlingarnas rättsliga förpliktande

- Inom FN har det utarbetats både rättsligt förpliktande och icke-förpliktande människorättsdokument
- "Hård" och "mjuk" lag (eng. hard law vs. soft law)
- De rättsligt förpliktande handlingarna förbinder avtalsparterna och verkställandet av dessa övervakas
- Rättsligt bindande FN-handlingar är:
 - Stadgan
 - Konventionerna
 - Säkerhetsrådets beslut i enlighet med kapitel VII i stadgan
 - Den internationella domstolens avgöranden (förpliktar parterna i fallet)
 - Stater förpliktas endast av de konventioner som staten är part i
- Icke-bindande handlingar är bl.a. deklARATIONER, generalförsamlingens resolutioner, generalsekreterarens rekommendationer och konventionernas övervakningsorgans allmänna kommentarer

DEL II.

Människorättssystemets kärna: "International Bill of Human Rights"

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

International Bill of Human Rights

**Den allmänna förklaringen om de
mänskliga rättigheterna**

MP-konventionen

ESK-konventionen

Utgör kärnan i FN:s människorättssystem som de
övriga konventionerna grundar sig på

Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna

- Antogs av FN:s generalförsamling 1948
- Frågan om förklaringens rättsligt förpliktande natur är öppen till en viss grad

Förklaringen är ändå moraliskt, normativt och historiskt sett ett mycket viktigt

- dokument eftersom det antagits av FN:s alla medlemsstater

- Rättigheterna som ingår i förklaringen har bekräftats i bindande konventioner om mänskliga rättigheter

Syftet med den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna

“GENERALFÖRSAMLINGEN tillkännager denna ALLMÄNNA FÖRKLARING OM DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA som en gemensam norm för alla folk och nationer i syfte att alla människor och samhällsorgan med denna förklaring i ständig åtanke skall sträva efter att genom undervisning och utbildning främja respekten för dessa rättigheter och friheter samt genom progressiva åtgärder, både nationellt och internationellt, se till att de erkänns och tillämpas allmänt och effektivt både bland folken i medlemsstaterna och bland folken i områden som står under deras jurisdiktion.”

Innehållet i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna

- Totalt 30 artiklar som erkänner de grundläggande fri- och rättigheter som tillhör alla människor
 - **Artikel 1:** Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.
 - **Artikel 2:** Var och en är berättigad till alla de rättigheter och friheter som uttalas i denna förklaring utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt.
 - **Artikel 30:** Ingenting i denna förklaring får tolkas som att det innebär en rätt för en stat, en grupp eller en enskild person att ägna sig åt en verksamhet eller att utföra en handling som syftar till att omintetgöra någon av de rättigheter eller friheter som anges i förklaringen.

Den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen)

- *International Covenant on Civil and Political Rights*
- Antogs 1966, trädde i kraft internationellt 1976, trädde i kraft för Finlands del 1976
- Fakultativt protokoll om klagomålsförfarande (1966)
- Andra fakultativa protokollet syftande till dödsstraffets avskaffande (1989, för Finlands del 1991)
- FN:s människorättsdelegationen övervakar verkställandet
- Icke-diskriminering, **artikel 2**:
 - *“Varje konventionsstat åtar sig att respektera och tillförsäkra var och en som befinner sig inom dess territorium och är underkastade dess jurisdiktion rättigheterna i denna konvention utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst, egendom, börd eller ställning i övrigt.”*

Rättigheter som garanteras av MP-konventionen

- Folkens rätt till självbestämmande
- Rätt till liv
- Rätt att inte bli utsatt för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- Förbud mot slaveri och trälldom
- Rätt till frihet och personlig säkerhet
- Rätt till human behandling för dem som berövats sin frihet
- Förbud mot att en person fängslas enbart på grund av sin oförmåga att fullgöra en avtalad förpliktelse
- Rätt att röra sig fritt och att fritt välja bostadsort
- Förbud mot godtycklig utvisning
- Rätt till en rättvis rättegång
- Förbud mot en retroaktiv strafflag
- Rätt till identitet
- Rätt till privat- och familjeliv
- Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet
- Åsikts- och yttrandefrihet
- Rätt till frihet från propaganda för krig samt främjande av nationalhat, rashat eller religiöst hat
- Mötes- och föreningsfrihet
- Rätt att ingå äktenskap och bilda familj
- Barnens rätt till särskilt skydd
- Rätt att delta i skötseln av allmänna angelägenheter
- Rätt till likvärdighet inför lagen och förbud mot diskriminering
- Nationella minoriteters rätt att åtnjuta sin egen kultur och sitt eget språk

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-konventionen)

- *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*
- Antogs 1966, trädde i kraft 1976, trädde i kraft för Finlands del 1976
- Fakultativt protokoll om klagomålsförfarande (2008, trädde i kraft för Finlands del 2014)
- Kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-kommittéen) övervakar verkställandet
- Innehåller liksom MP-konventionen ett allmänt förbud mot diskriminering (artikel 2.2)
- Progressivt genomförande är kännetecknande för ESK-rättigheter
 - Enligt kommittéen ska en miniminivå ändå garanteras
- Artikel 2.1:
 - *“Varje konventionsstat åtar sig att genom egna åtgärder och internationellt bistånd och samarbete, framför allt på det ekonomiska och det tekniska området, till fullo utnyttja **sina tillgängliga resurser** för att trygga att rättigheterna i denna konvention gradvis förverkligas i sin helhet **med alla lämpliga medel**, i synnerhet genom lagstiftning.”*

Rättigheter som tryggas av ESK-konventionen

- Folkens rätt till självbestämmande
- Rätten att kunna förtjäna sitt uppehälle genom fritt valt eller antaget arbete
- Rätten att åtnjuta rättvisa och gynnsamma arbetsvillkor
- Rätten att bilda fackföreningar, rätten att ansluta sig till en fackförening och rätten att strejka, under förutsättning att den utövas i enlighet med lagstiftningen i vederbörande stat
- Rätten till social trygghet, däribland socialförsäkring
- Rätt till skydd för familjelivet samt särskilt skydd för mödrar under en skälig tid före och efter förlossning samt för barn och ungdomar
- Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat och kläder, och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor
- Rätten att åtnjuta bästa möjliga fysiska och psykiska hälsa
- Rätten till utbildning
- Rätten att delta i kulturlivet
- Rätten att ta del av vetenskapliga framsteg och deras tillämpning
- Rätten att åtnjuta det skydd för ideella och materiella intressen som härrör från vetenskaplig, litterär och konstnärlig framställning som han eller hon är upphovsman till

A photograph of a woman with blonde hair tied back, wearing a dark top, holding a baby wrapped in a pink checkered cloth. They are in a hospital room with white metal bed frames visible in the background. A semi-transparent dark banner is overlaid across the middle of the image.

DEL III.

FN:s "tematiska" människorättskonventioner

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

1

Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering

- *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD)*
- Antogs 1965, trädde i kraft 1969, trädde i kraft för Finlands del 1970
- FN:s första människorättskonvention som trädde i kraft internationellt
- Idag anses inte definition av raser vara biologiskt motiverad
- Verkställandet övervakas av kommittén för avskaffande av rasdiskriminering (CERD-kommittén)

Definition av rasdiskriminering

“I denna konvention avses med uttrycket rasdiskriminering varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härkomst eller nationellt eller etniskt ursprung som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännande, åtnjutande eller utövande på lika villkor av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet.”

(CERD, artikel 1)

Rasdiskrimineringskonventionens innehåll

- Förbjuder rasdiskriminering, rassegregation och apartheid samt fördömer organisationer, propagandaverksamhet, våld och anstiftan till diskriminering som baserar sig på rasdiskriminering. Sådan verksamhet ska förbjudas i lag
- Konventionsstaterna ska tillförsäkra rätten för var och en, utan åtskillnad på grund av ras, hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, till likhet inför lagen samt lika rättigheter
- Konventionsstaterna skall tillförsäkra verksamt skydd och verksamma rättsmedel mot varje rasdiskriminerande handling
- Konventionsstaterna åtar sig att vidta omedelbara och effektiva åtgärder i syfte att bekämpa fördomar som leder till rasdiskriminering och att främja förståelse, tolerans och vänskap mellan nationer och mellan rasgrupper eller etniska grupper

2

Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor

- *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)*
- Antogs 1979, trädde i kraft 1981, trädde i kraft för Finlands del 1986
- Fakultativt protokoll om klagomålsförfarande (1999, trädde i kraft för Finlands del 2001)
- Verkställandet övervakas av kommittén för avskaffande av diskriminering mot kvinnor (CEDAW-kommittén)

Definition av diskriminering mot kvinnor

”I denna konvention avser uttrycket ‘diskriminering av kvinnor’ varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av kön som har till följd eller syfte att begränsa eller omintetgöra erkännandet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på det politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller medborgerliga området eller något annat område för kvinnor, oberoende av civilstånd och med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, eller åtnjutandet eller utövandet av dessa rättigheter och friheter.”

(CEDAW, artikel 1)

Kvinnokonventionens innehåll

- Konventionsstaterna förbinder sig att främja jämställdhet mellan kvinnor och män och avskaffa all slags diskriminering av kvinnor samt att garantera kvinnors mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på grundval av jämställdhet med männen
- I konventionen ingår bestämmelser om bl.a. rättslig jämställdhet, medborgarskap, utbildning, deltagande i arbetslivet, äktenskap och familjeförhållanden, sjuk- och hälsovård, politiska och ekonomiska rättigheter, kvinnor som bor på landsbygden samt förebyggande av kvinnohandel och prostitution
- Tillfälliga specialåtgärder för att uppnå jämställdhet utgör inte diskriminering
- Ingrepp i diskriminerande fördomar och praxis

3

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

- *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*
- Antogs 1984, trädde i kraft 1987, trädde i kraft för Finlands del 1989
- Verkställandet övervakas av kommittén mot tortyr (CAT-kommittén)
- Konventionsstaterna ska vidta effektiva åtgärder för att förebygga och kriminalisera tortyr
- Tortyr är inte tillåten under vilka som helst omständigheter
- Möjliggör en omfattande åtalsrätt vid tortyrfall
- En person får inte utvisas till ett land där hen kan utsättas för tortyr (*non-refoulement*)
- Universell behörighet (*universal jurisdiction*): konventionsstaten ska antingen åtala en person som vistas på landets område och som gjort sig skyldig till tortyr eller överlåta personen till en annan stat för åtal
- Gottgörelse till offren

Definition av tortyr i CAT-konventionen

*“I denna konvention avses med begreppet tortyr **varje handling genom vilken allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt, medvetet tillfogas någon** antingen för sådana syften som att erhålla information eller en bekännelse av honom eller en tredje person, att straffa honom för en gärning som han eller en tredje person har begått eller misstänks ha begått eller att hota eller tvinga honom eller en tredje person eller också av något skäl som har sin grund i någon form av diskriminering, under förutsättning att smärtan eller lidandet åsamkas av eller på anstiftan eller med samtycke eller medgivande av en offentlig tjänsteman eller någon annan person som handlar såsom företrädare för det allmänna. Tortyr innefattar inte smärta eller lidande som uppkommer enbart genom eller är förknippade med lagenliga sanktioner.”*

Fakultativt protokoll till FN:s konvention mot tortyr (OPCAT)

- Fakultativt protokoll om ett nationellt och internationellt övervakningssystem (2002, trädde i kraft för Finlands del 2014)

Genom protokollet grundades en underkommitté för kommittén mot
- tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
 - Genomför inspektioner på ställen där frihetsberövade personer befinner sig eller kan befinna sig och gör rekommendationer till konventionsstaterna om beskydd av frihetsberövade personer mot tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- Finlands nationella tillsynsorgan: riksdagens justitieombudsman
 - Har som uppgift att genomföra kontroller på ställen där frihetsberövade personer befinner sig eller kan befinna sig

4

Konventionen om barnets rättigheter (CRC)

- *Convention on the Rights of the Child (CRC)*
- Antogs 1989, trädde i kraft 1990, trädde i kraft för Finlands del 1991
- Verkställandet övervakas av kommittén för barnets rättigheter (CRC)
- Fakultativt protokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi (2000, trädde i kraft för Finlands del 2012)
- Fakultativt protokoll om barns inblandning i väpnade konflikter (2000, trädde i kraft för Finlands del 2002)
- Fakultativt protokoll om klagomålsförfarande (2011, trädde i kraft för Finlands del 2016)
- Flest ratificeringar av alla FN:s människorättskonventioner
- I denna konvention avses med barn varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet.

Barnkonventionens innehåll

- Konventionen tryggar varje barns rätt till bl.a. livet, eget namn, nationalitet och identitet, tanke-, samvets- och religionsfrihet, rätt till privatliv, rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa, rätt att åtnjuta social trygghet och en tillräcklig levnadsstandard, rätt till utbildning samt rätt till vila och fritid
- Fyra allmänna principer: icke-diskriminering (artikel 2), beaktande av barnets bästa (artikel 3), rätt till livet och till utveckling (artikel 6) och respekt för barnets åsikter (artikel 12)
- Föräldrarnas rättigheter och ansvar för barnets uppfostran
- Rättigheter för barn med handikapp och som tillhör minoriteter samt flyktingbarn
- Barnet har rätt till särskilt skydd och stöd från staten, och staten är skyldig att beskydda barnet mot våld, vanvård och utnyttjande

5

Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

- *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)*
 - Antogs 2006, trädde i kraft 2008, trädde i kraft för Finlands del 2016
 - Fakultativt protokoll om klagomålsförfarande (2006)
 - Verkställandet övervakas av kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD-kommittén)
- Artikel 33.2: Konventionsstaterna ska utse eller upprätta en mekanism för att främja, skydda och övervaka genomförandet av denna konvention
- I Finland utgörs ifrågavarande struktur av den nationella människorättsinstitutionen, som består av Människorättscentret, dess delegation och riksdagens justitieombudsman

Definition av funktionsnedsättning i CRPD

“Personer med funktionsnedsättning innefattar bl.a. personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra.”

CRPD:s principer

- Syftet är att säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för personer med funktionsnedsättning och att främja och skydda dessa rättigheter och friheter samt att främja respekten för deras inneboende värde
- Allmänna principer:
 - respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande samt enskilda personers oberoende
 - icke-diskriminering och jämställdhet mellan kvinnor och män
 - fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället
 - respekt för olikheter
 - lika möjligheter
 - tillgänglighet
 - respekt för den fortlöpande utvecklingen av förmågorna hos barn med funktionsnedsättning och respekt för funktionsnedsatta barns rätt att bevara sin identitet
- "Nothing about us without us!"

6

Konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden

- *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (CPED/CED)*
 - Antogs 2006, trädde i kraft 2010
 - Finland undertecknade konventionen 2007; ratificeringsprocessen pågår
 - Verkställandet övervakas av kommittén mot påtvingade försvinnanden (CED-kommittén)
- Påtvingade försvinnanden avser gripande, fängslande, kidnappande eller annat frihetsberövande som verkställts av staten eller med statens samtycke och att frihetsberövandet inte erkänns eller att personens öde eller vistelseort hemlighålls, vilket leder till att personen inte kan nås av rättsskyddet
- Påtvingade försvinnanden tillåts inte under några som helst omständigheter

7

Konventionen till skydd för migrantarbeters och deras familjers rättigheter

- *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families (ICMW)*
- Antogs 1990, trädde i kraft 2003
- Finland kommer inte att ratificera konventionen eftersom Finland anser att den finländska lagstiftningen inte skiljer mellan migrantarbetare och övriga invandrare, och att migrantarbetare skyddas av samma rättigheter som tryggas av Finlands grundlag och de människorättskonventioner som Finland ratificerat som övriga invandrare
- Inget EU-land har ratificerat konventionen
- Verkställandet övervakas av kommittén för migrantarbetare (CMW-kommittén)
- Migrantarbetare är ofta i en mycket sårbar ställning: konventionen skyddar migrantarbetare och deras familjer mot utnyttjande och garanterar deras rättigheter

Även övriga FN-konventioner är viktiga för skyddet av mänskliga rättigheter

- Exempel:
 - FN:s folkmordskonvention (konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord 1948)
 - Konventioner som förbjuder slaveri (den internationella konventionen om slaveri 1926 samt tilläggskonvention om avskaffande av slaveri, slavhandeln, samt institutioner och verksamheter besläktade till slaveri 1953)
 - Genève flyktingkonvention (konventionen om flyktingars rättsliga ställning 1951 och dess protokoll 1967)
 - S.k. Palermos tilläggsprotokoll om människohandel (tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet 2000)

Konventionssystemets omfattning

- Konventionerna gäller statens ansvar att trygga de mänskliga rättigheterna genom nationell lagstiftning
 - ↔ Förhållanden emellan individer och icke-statliga aktörers ansvar om mänskliga rättigheter?
- Är temana tillräckligt omfattande?
 - Äldre personer
 - Personer som tillhör sexuella minoriteter och könsminoriteter
 - Rätt till utveckling
 - Rätt till fred
- Det kan vara mycket arbetskrävande att utarbeta nya konventioner
 - Svåra förhandlingar
 - Kompromisser kan urvattna konventionernas innehåll
 - Otillräckliga resurser för existerande kontrollmekanismer
 - Ett fragmentariskt konventionssystem

A photograph of two men in suits sitting at a table, engaged in a conversation. The man on the left is gesturing with his hands while speaking. The man on the right is listening attentively. The background shows a bright office environment with large windows.

DEL IV.

Icke-bindande människorättsdokument

Icke-bindande människorättsdokument

- Trots att ifrågavarande dokument inte ålägger FN:s medlemsstater eller de stater som undertecknat dokumenten kan de ha en stor betydelse för människorättsystemet utveckling.
- Kompletterar rättsligt bindande konventioner
- Kan delta i att skapa en bindande internationell sedvanerätt
- Hjälper med tolkningen av konventionerna (t.ex. övervakningsorganens allmänna kommentarer)
- "Moraliska åligganden"
- Går ofta längre än de bindande dokumenten
- Skapar nya normer
- Kan förr eller senare leda till uppkomsten av bindande konventioner

Exempel

- FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (2011)
 - Ett icke-bindande men ändå mycket viktigt dokument
 - Ledande ställning som ett dokument som fastställer företagens ansvar för mänskliga rättigheter
 - Förtydligar statens skyldigheter inom företags ansvar för mänskliga rättigheter
 - Grundprinciper och vägledande principer
- Rättigheter för personer med funktionsnedsättning
 - Deklarationen om handikappades rättigheter 1975
 - FN:s årtionde för handikappade personer 1981-1992
 - Det världsomfattande handlingsprogrammet för handikappade 1982
 - Standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet 1993
 - ESK-kommitténs allmänna kommentar om personer med funktionsnedsättning 1994
 - Konventionen om funktionshindrades rättigheter 2006

- FN:s deklaration om människorättsfostran (2011)
 - Artikel 1: Var och en har rätt att vara medveten om alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter samt att söka och få information om dessa, och var och en ska ha tillgång till människorättsfostran.
 - Människorättsfostran är en mänsklig rättighet!
 - Enligt deklarationen ska undervisningen innehålla information om de värderingar, normer, principer och mekanismer som berör de mänskliga rättigheterna.
 - Dessutom ska undervisningen ske genom de mänskliga rättigheterna, d.v.s. på ett sätt som respekterar allas rättigheter, både de som lär sig och de som undervisar/fostrar (verksamhetsmiljön) och den ska stöda människor i att utnyttja sina egna rättigheter och försvara andras rättigheter.

DEL V.

Övervakningen av verkställandet av människorättskonventioner inom FN

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Övervakningsorganen

- Övervakar verkställandet av konventionsförpliktelserna
- Medlemmarna är självständiga experter som konventionsstaterna väljer för viss tid
- Samlas 2-3 gånger per år
- Verksamhetssätt
 - Behandling av periodiska rapporter
 - Allmänna kommentarer och rekommendationer
 - Enskilda klagomål
 - Dessutom i vissa fall undersökningsförfarande om en stat misstänks ha kränkt en konvention om staten gett ifrågavarande kommitté befogenheter till detta. Undersökningsförfaranden är ganska sällsynta.
 - Det är vanligtvis även möjligt för staterna att framföra klagomål om andra konventionsstater, men mekanismen har inte utnyttjats på FN-nivå

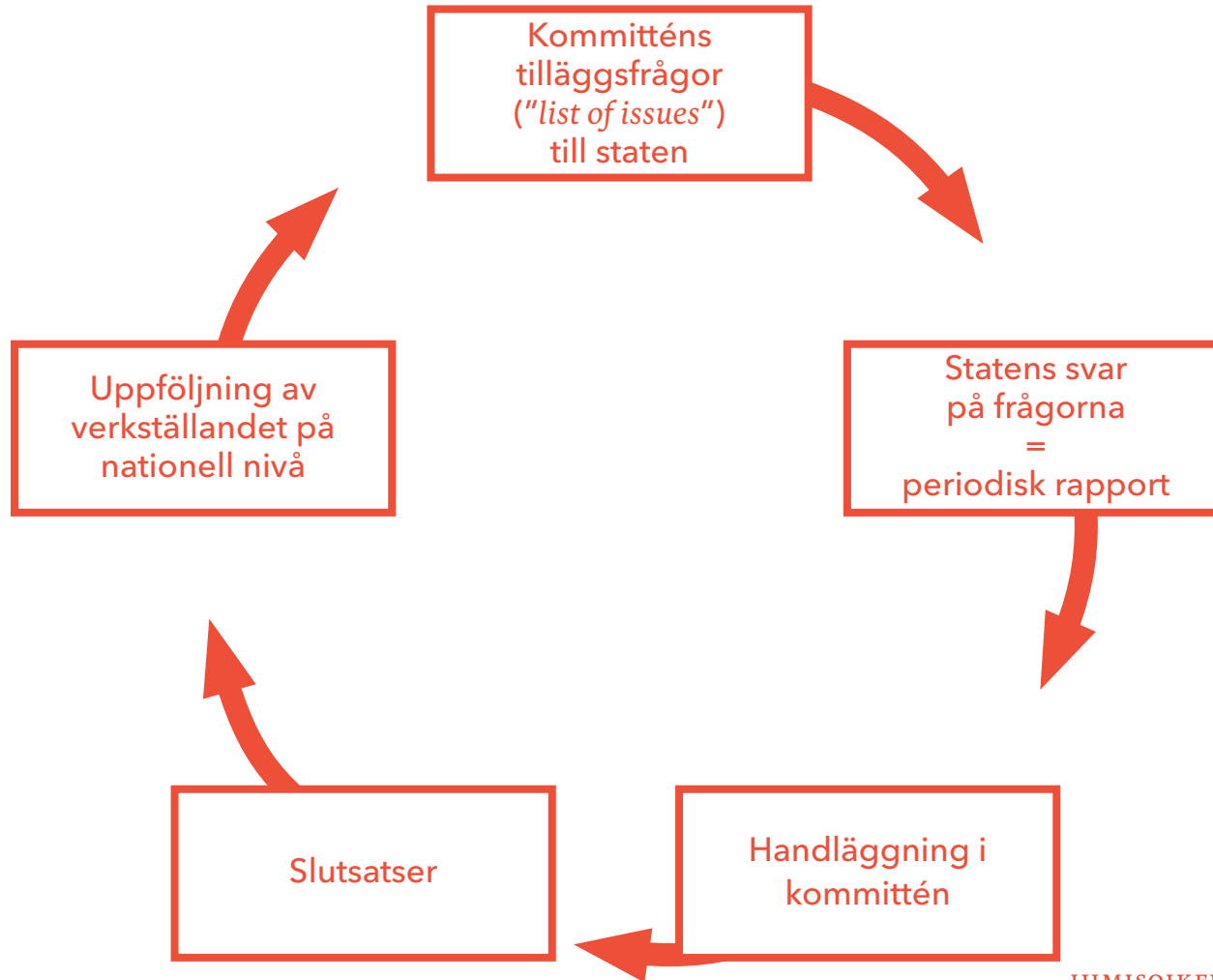
Lista på FN:s övervakningsorgan

- Människorättsdelegationen (*Human Rights Committee*, övervakar MP-konventionen)
- Kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*Committee on Economic, Social and Cultural Rights*)
- Kommittén för avskaffande av rasdiskriminering (*Committee on the Elimination of Racial Discrimination*)
- Kommittén för avskaffande av diskriminering mot kvinnor (*Committee on the Elimination of Discrimination against Women*)
- Kommittén mot tortyr (*Committee against Torture*)
- Underkommittén för kommittén mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (*Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*)
- Kommittén för barnets rättigheter (*Committee on the Rights of the Child*)
- Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Committee on the Rights of Persons with Disabilities*)
- Kommittén mot påtvingade försvinnanden (*Committee on Enforced Disappearances*)
- Kommittén för migrantarbetare (*Committee on Migrant Workers*)

Behandling av periodiska rapporter

Förenklat rapporteringsförfarande

Utdrag ur CEDAW-kommitténs rekommendationer för Finland (2014)

"19. Kommittén påminner om sin allmänna rekommendation nr 19 (1992) om våld mot kvinnor och uppmanar konventionsstaten:

- a. att anvisa **tillräcklig finansiering** för programmet för minskning av våld mot kvinnor och för de strategier som siktar på att avskaffa våld mot kvinnor,
- b. att i statsrådet inrätta en effektiv och på ett adekvat sätt finansierad **institutionell mekanism** för att koordinera, övervaka och utvärdera effektiviteten av åtgärder som genomförts,
- c. att vidta konkreta åtgärder för att främja **användning av genussensitivt språk** i den offentliga diskussionen om våld i hemmet och att informera om hur denna form av våld är könsdifferentierad,

(fortsätter på nästa sida)

- d. att vidta **behövliga lagstiftnings- och andra åtgärder** för att förbjuda obligatorisk medling i fall av våld i nära relationer och våld i hemmet,
- e. att granska **lagstiftningen om våldtäktsbrott** [--],
- f. säkerställa att det [--] finns tillgång till ett **tillräckligt antal skyddshem** [--],
- g. öppna **våldtäktskriscentraler, centraler som är verksamma utan remiss eller tidsbokning och avgiftsfria telefonjourer** som är verksamma dygnet runt som skyddar och hjälper alla kvinnor som utsatts för våld, inbegripet invandrarkvinnor, kvinnor med funktionsnedsättning och kvinnor som hör till sexuella minoriteter, och
- h. att inom den tidtabell som konventionsstaten angett ratificera **Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet.**"

Kommittéernas allmänna kommentarer och rekommendationer

- Övervakningsorganet kan ge allmänna kommentarer och allmänna rekommendationer om tolkningen av den konvention som organet övervakar
 - De allmänna kommentarerna och rekommendationerna kan gälla en viss artikel i konventionen eller ett mer omfattande tema
- Till exempel ESK-kommittén har gett allmänna kommentarer om bl.a. de förpliktelser som ESK-konventionen ställer på staterna (allmän kommentar nr 3), äldre personers ESK-rättigheter (nr 6), rätten till vatten (nr 15) och rätten att åtnjuta rättvisa och gynnsamma arbetsvillkor (nr 23)
- Kommittéerna kan även ge ut gemensamma allmänna kommentarer och utlåtanden
 - t.ex. den allmänna kommentaren från kommittén för barnets rättigheter och kommittén för avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor om skadliga sedvänjor (bl.a. barnäktenskap, kvinnlig könsstympning, månggifte och hedersbrott)

DEL VI.

FN:s råd för mänskliga rättigheter (MR-rådet)

IHMISSOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

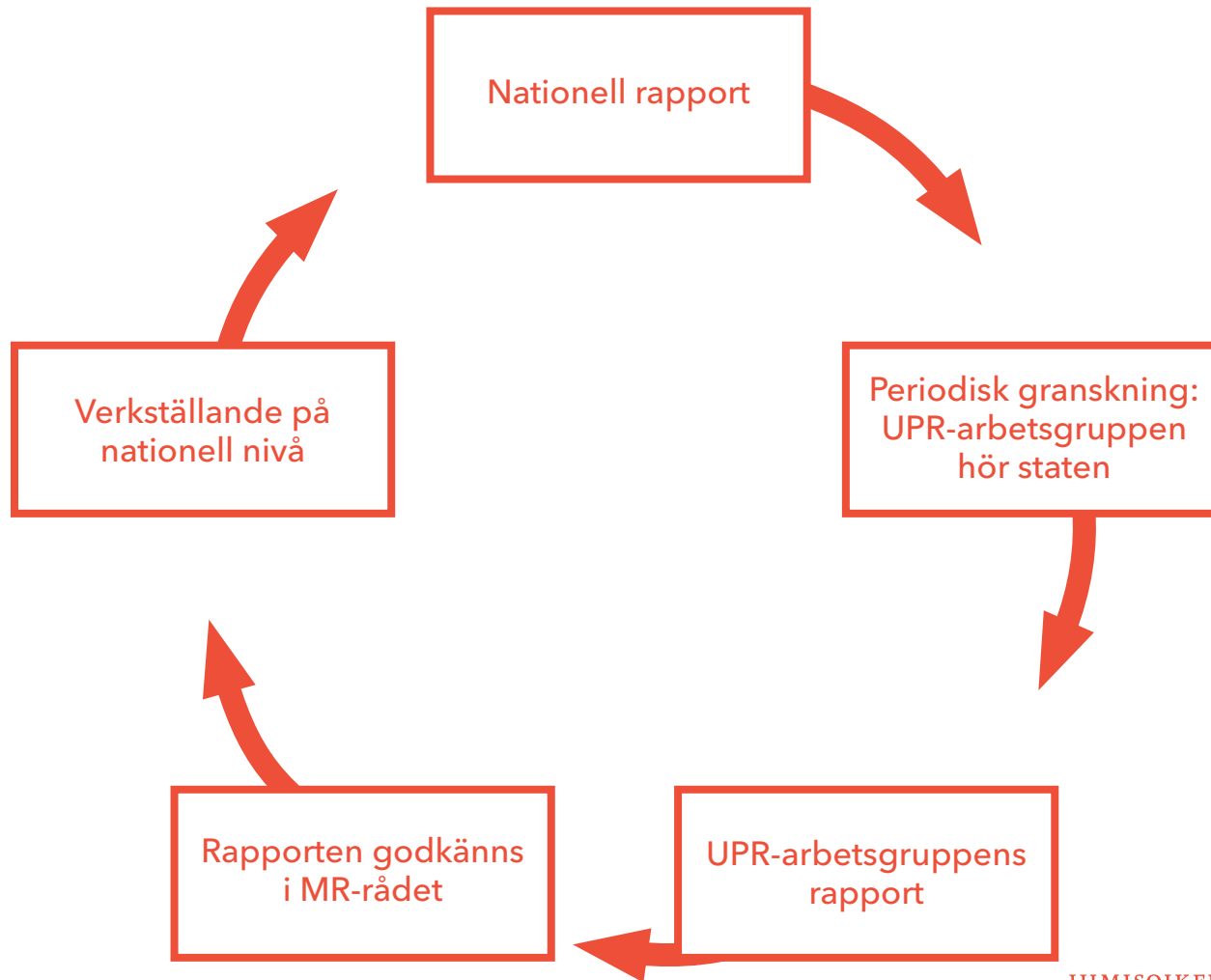
Rådet för mänskliga rättigheter (Human Rights Council)

- Främjar förverkligandet av mänskliga rättigheter i hela världen
- Ersatte den tidigare kommissionen för mänskliga rättigheter 2006
- 47 medlemsstater
 - väljs in enligt den regionala gruppindelningen
 - tre års mandatperiod
 - en tredjedel av medlemmarna byts ut varje år
- Samlas i Genève
- Minst tre sessioner per år under totalt minst tio veckor
- Specialsessioner vid behov
- Funktionsmekanismer: universella periodiska granskningen av mänskliga rättigheter, särskilda åtgärder, klagomålsförfarande
- MR-rådets rådgivande kommitté
 - expertorgan som bl.a. deltar i klagomålsförfarandet och ger expertråd till rådet

Den universella periodiska granskningen

- Universal Periodic Review (UPR)
- FN:s generalförsamlings resolution 2006
- Kompletterar de övriga övervakningsmekanismerna
- Rapporterna behandlas av FN:s råd för mänskliga rättigheter
- **Alla** FN:s medlemsländer granskas i tur och ordning med fyrs års intervall
- Vid granskningen av varje stat bistår en grupp av tre slumpmässigt valda rådsmedlemmar, en s.k. trojka
- Baserar sig på dialog och växelverkan mellan **staterna**
 - Under UPR-processen utövas även politik
 - Under MR-rådets session där rapporten godkänns innehas yttranderätt förutom staterna även av den nationella människorättsinstitutionen samt medborgarorganisationer som ECOSOC beviljat rådgivande ställning
- Staten godtar, godtar delvis eller förkastar de rekommendationer som görs
- Tredje omgången 2017-2021
- Finlands rapporter: 2008, 2012 och 2017

UPR-processen

Under UPR-omgången 2012 rekommenderades det bl.a. att Finland ska...

- ytterligare stärker sina ansträngningar för att **ratificera** den internationella konventionen om skydd av alla personer mot påtvingat försvinnande (CED-konventionen) (Argentina)
- vidtar effektiva **rättsliga och praktiska åtgärder för att eliminera alla former av diskriminering och våld** mot kvinnor och barn, särskilt mot kvinnor och barn som har funktionsnedsättning, invandrar- eller flyktingbakgrund eller som hör till etniska eller religiösa minoriteter, speciellt muslimer och romer (Iran)
- säkerställer att kvinnor som blivit **offer för människohandel** erkänns som sådana och att de skyddas och får hjälp (Slovenien) (Förenade kungariket)
- tillämpar alternativa åtgärder **vid tagande i förvar av asylsökande** och invandrare med irreguljär status, däribland barn och andra i sårbar ställning, och upprättar en mekanism för granskning av denna praxis (Uruguay)

Särskilda åtgärder under MR-rådet (Special Procedures)

- Landsspecifika eller tematiska
- Särskilda rapportörer (bl.a. människorättsläget på de ockuperade palestinska territorierna, 1993➡)
- Självtändiga experter (bl.a. äldres rättigheter, 2013➡)
- Expertgrupper och arbetsgrupper (bl.a. godtyckliga gripanden, 1991➡)
- Självtändiga och oberoende aktörer
- Tidsbundna, men i de flesta fallen förnyas mandatet
 - tematiska 3 år, landsspecifika ett år i taget
- Uppgifter varierar enligt mandat: undersökningar, rapportering, landsbesök, främjande arbete...
- För tillfället 41 tematiska och 14 landsspecifika mandat [april 2016]
- Dessutom har FN:s generalsekreterare särskilda representanter vars mandat kan höra ihop med mänskliga rättigheter

DEL VII.

**FN:s högkommissarie för
mänskliga rättigheter**

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Högkommissarien för mänskliga rättigheter (High Commissioner for Human Rights) och kontoret för högkommissarien för mänskliga rättigheter

- Grundades 1993
- Har som uppgift att främja och skydda de mänskliga rättigheterna i hela världen
- Koordinering av FN:s människorättsarbete
 - bl.a. utveckling av indikatorerna för mänskliga rättigheter, stöd till staterna i människorättsärenden, sekretariatstöd för människorättskonventionernas övervakningsorgan, människorättsfostran och -utbildning...
- Kontor i Genève och New York samt regionala och landsspecifika kontor runt om i världen
- Den nuvarande högkommissarien för mänskliga rättigheter är Zeid Ra'ad Al Hussein från Jordanien

Integrering av de mänskliga rättigheterna i FN

- Högkommissarien för mänskliga rättigheter och hans kontor främjar integreringen av de mänskliga rättigheterna i FN
- Generalsekreterare Ban Ki-Moons Human Rights Up Front-politik
 - De mänskliga rättigheterna och skydd av civila är FN-systemet viktigaste ansvarsområden
 - Förebyggande av konflikter, tidigt ingripande och effektiva åtgärder
- De mänskliga rättigheterna är närvarande i hela FN-systemet
 - bl.a. FN:s utvecklingsprogram UNDP, UNICEF, UN Women...
- Utvecklingssamarbete, mål för hållbar utveckling (Agenda 2030)
- Fredsbevarande och fredsprocesser

DEL VIII.

FN och det civila samhället

OHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

FN:s samarbete med det civila samhället

- Medborgarorganisationer som verkar på både internationell och nationell nivå är viktiga samarbetspartner för FN
- FN finansierar och stöder medborgarorganisationers verksamhet (bl.a. OHCHR)
- Stöd för människorättsförsvarare
 - IFN:s deklaration om människorättsförsvarare (FN:s generalförsamlings resolution 1999)
 - Specialrapportör som behandlar människorättsförsvarares situation (mandat grundat 2000)
 - Flera av FN:s organ har uttryckt sin oro över hämndåtgärder som riktas mot människorättsförsvarare som gett uppgifter till FN
- Organisationer som beviljats en konsultativ, d.v.s. rådgivande ställning av ECOSOC kan delta i FN:s konferenser och beredande möten samt representeras i FN-systemet
 - Kan bl.a. delta i FN:s MR-råds sessioner som observatörer
- En av de nationella människorättsinstitutionernas uppgifter är att fungera som en länk mellan FN och medborgarorganisationerna

Medborgarorganisationerna som informationsförmedlare och "vakthundar"

- Medborgarorganisationerna kan förmedla information om hur de mänskliga rättigheterna förverkligas bl.a. inom UPR-processen och i samband med konventionernas periodiska rapporter (utlåtanden, skuggrapporter, möten, sidoevenemang)
- Medborgarorganisationerna bes även ofta om uppgifter till exempel för OHCHR:s och de särskilda åtgärdernas rapporter
- FN-aktörer, som till exempel särskilda rapportörer, träffar gärna medborgarorganisationer under sina landsbesök
- Utrikesministeriet erbjuder medborgarorganisationerna möjligheten att kommentera utkastet till Finlands periodiska rapporter
- Människorättscentret har publicerat inofficiella översättningar till finska och svenska av råden om hur man följer FN:s rekommendationer om mänskliga rättigheter. Handboken kan laddas ner på Människorättscentrets webbplats.

Användbara källor och länkar

Information om FN:s människorättssystem

- Kontoret för FN:s högkommissarie för de mänskliga rättigheterna: <http://www.ohchr.org>
- YK:n ihmisoikeusneuvosto:
<http://www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/pages/hrcindex.aspx>
- Centrala människorättsinstrument och konventionstexter:
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CoreInstruments.aspx>
- Minnesota universitets elektroniska människorättsbibliotek:
<http://www1.umn.edu/humanrts/>
- FN:s regionala informationskontor UNRIC: <http://www.unric.org/fi/>
- Finlands FN-förbunds sidor om mänskliga rättigheter:
<http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/ihmisoikeudet>
- Ihmisoikeudet.net: <http://www.ihmisoikeudet.net/>
- Människorättskonventioner som Finland har ratificerat samt deras periodiska rapporter på utrikesministeriets webbplats:
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=31460&contentlan=1&culture=fi-FI>
- Fördragstexter i Finlex (på finska): <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/>
- Råd om hur man följer Förenta nationernas rekommendationer om mänskliga rättigheter: En praktisk handbok för civilsamhället
<http://www.ihmisoikeuskeskus.fi/julkaisut/yhdistyneiden-kansakuntien-yk-ih/yhdistyneiden-kansakuntien-ihmis/>

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Människorättscentret/Riksdagens justitieombudsmans kansli

FI-00102 Riksdagen – Helsingfors

Tfn: 09-4321

www.manniskorattscentret.fi

ihmisoikeuskeskus@eduskunta.fi

www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus